

Porządkowanie przestrzeni leśnej pod kątem turystycznego i rekreacyjnego zagospodarowania lasu na przykładzie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Gdańsku

Zbigniew Popławski

NOTATKI / NOTES

Summary. Ordering the forest space for tourist and recreation forest management - basing on the Gdańsk Regional Directorate of State Forests example. The activity in this area has been largely forced by the spontaneous development of various forms of recreation and tourism in the forests, the areas managed by the State Forests National Forests National Forest Holding. Moreover, there was created a gap in the creation and management of linear tourist facilities (routes), and the flow of information in this regard after the PTTK position was marginalized in this field. Various Local Tourist Organizations (LOT s) and Local Action Groups (LAGs) launched its own initiative in this regard, more or less professional, very often without consulting with the manager or owner of the land. Nowadays, the most important thing is tourist's safety. Tourist is a direct recipient and a user of these activities, for which, according to current legal status, is responsible the owner or manager of the land. It became necessary to organize these activities, identifying and assigning certain standards understood by all users, to determine responsibility for the state of tourist facilities and the safety of tourists.

Keywords: tourism, tourist development, ordering space

Działania w zakresie porządkowania przestrzeni leśnej zostały w dużej mierze wymuszone przez żywiołowy rozwój różnych form turystyki i rekreacji w lasach na terenach zarządzanych przez PGL LP. Poza tym wytworzyła się luka w tworzeniu i zarządzaniu linowymi obiektami turystycznymi (szlakami) oraz przepływem informacji w tym zakresie – po zmarginalizowaniu pozycji PTTK w tej dziedzinie. Różne Lokalne Organizacje Turystyczne (LOT-y) i Lokalne Grupy Działania (LGD) rozpoczęły własne inicjatywy w tym zakresie, mniej lub bardziej profesjonalnie, bardzo często bez uzgodnienia z zarządcą lub właścicielem terenu. Na pierwsze miejsce wysunęło się bezpieczeństwo turysty, bezpośredniego odbiorcy i użytkownika tych działań, za które, wg obecnego stanu prawnego, odpowiada właściciel lub zarządca terenu. Koniecznym stało się uporządkowanie tych działań, ustalenie i nadanie standardów zrozumiałych dla wszystkich użytkowników, określenie odpowiedzialności za stan urządzeń turystycznych i rekreacyjnych i bezpieczeństwo osób korzystających z lasów.

Celem pracy jest próba oceny zależności pomiędzy zagospodarowaniem turystycznym lasu na terenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Gdańsku, a rozwojem turystyki w ogóle i ograniczeniami, na które napotykają działania mające wspomagać rozwój rekreacji i turystyki. RDLP w Gdańsku zajmuje szczególnie atrakcyjny pod względem turystycznym i krajobrazowym teren. Od północy ogranicza go pas nadmorski z wydmami i Półwyspem

Helskim, a na południu rozciąga się równina Borów Tucholskich. Na wschodzie terenu krajobraz kształtują liczne jary, wąwozy i malownicze rozcięcia erozyjne potoków spływających po zboczach Wysoczyzny Elbląskiej ku Zalewowi Wiślanemu. Zachód – to kraina jezior i wzgórz zwana Szwajcarią Kaszubską, którą od aglomeracji trójmiejskiej oddziela pasmo morenowych wyniesień. Tereny te są mocno zurbanizowane.

Kompleksy leśne są podzielone infrastrukturą komunikacyjną (fot. 1). Presja człowieka na środowisko przyrodnicze jest wielkim zagrożeniem dla lasu jako ekosystemu. Las stał się mniej odporny i traci zdolność do samoregulacji. Wiąże się to z pewnymi ograniczeniami i koniecznymi modyfikacjami w prowadzeniu gospodarki leśnej oraz ukierunkowaniem dalszego zagospodarowania turystycznego, mogącego istotnie ograniczyć presję na środowisko, nie zmniejszając jednocześnie możliwości pokazania najpiękniejszych miejsc w lasach na tym terenie (fot. 2).

Mottem przewodnim wszelkich działań w tym zakresie powinno być przeświadczenie, że „turystyka nie zaczyna się na granicy lasu i na granicy lasu się nie kończy”.

Pomimo różnych badań, nadal brak jest wiarygodnych informacji: ile osób w ciągu roku korzysta w różnorodny sposób z pobytu w lasach? Nie wiemy jakie odnoszą korzyści materialne. Jest ich z pewnością miliony, a „wynoszą” z lasu produkty i pożytki warte miliardy

Fot. 1. Lasy wokół Gdyni (fot. archiwum Nadleśnictwa Gdańsk)
Photo 1. Forests around Gdynia

złoty, nie licząc dóbr niewymiernych. Masowość pobytu ludności w lasach wymaga uporządkowania wielu spraw, a także edukacji w jaki sposób bezpiecznie z nich korzystać. Jak się zachowywać, aby w lesie było „ładnie i czysto”?

Fot. 2. Odtworzone jezioro Białe Błota, Bory Tucholskie (fot. K. Frydel)

Photo 2. Restored lake Biale Blota, The Tuchola Forest

Zasady, których należy przestrzegać i które muszą być stosowane zawierają się w dwóch stwierdzeniach:

1. Łączenia wszystkich funkcji lasu – ochrony przyrody, ochrony lasu, funkcji ekonomicznych i rekreacyjnych.
2. Przestrzegania wszelkich obowiązujących przepisów, w tym ochrony przyrody, ochrony lasu i ochrony przeciwpożarowej lasu.

Udostępnianie lasu dla potrzeb rekreacji i turystyki generuje jednak szereg problemów, o których cały czas należy pamiętać i minimalizować ich skutki. Do najważniejszych z nich możemy zaliczyć:

- bezpieczeństwo wszystkich użytkowników lasu, nie tylko turystów;
- ochrona zasobów przyrodniczych w sposób najmniej uciążliwy, ale skuteczny, aby zachować je dla następnych pokoleń;
- podnoszenie świadomości użytkowników na temat lasu, jako bardzo złożonego ekosystemu i wszystkich pełnionych przez niego funkcji;
- funkcje ekonomiczne pełnione przez las – min. dostarczanie surowca drzewnego dla wielu gałęzi gospodarki,
- zaśmiecanie lasu – jako problem bieżący, natury estetycznej dla turystów i rekreantów, ale także jako problemy odłożone w czasie – zanieczyszczanie gleby, wody i powietrza, szkodliwość dla roślin, zwierząt i ludzi.

Aby skutecznie rozwiązywać ww. problemy przy zachowaniu wcześniej przedstwionych zasad, uporządkowania wymagają trzy główne obszary:

1. Sposób udostępniania gruntów Skarbu Państwa (SP), będących w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego „Lasy Państwowe” (PGL LP) do celów budowy i użytkowania turystycznej infrastruktury liniowej i powierzchniowej – konieczne są nowe regulacje prawne.
2. Sposób oznakowania szlaków turystycznych i tras rekreacyjnych (wszelkich form turystyki i rekreacji) tak, aby wszyscy użytkownicy mogli z nich korzystać w sposób bezpieczny i świadomy.

3. Sposób zarządzania liniową infrastrukturą turystyczną i towarzyszącymi jej obiektami powierzchniowymi, w tym także określenie odpowiedzialność za bezpieczeństwo użytkowników.

Sposób udostępniania gruntów Skarbu Państwa będących w zarządzie PGL LP

Przepisy prawne dotyczące udostępniania gruntów Skarbu Państwa będących w zarządzie PGL LP do celów budowy i użytkowania turystycznej infrastruktury liniowej i powierzchniowej można znaleźć w kilku różnych ustawach oraz zarządzeniach dyrektora generalnego LP.

Obecnie niezbyt precyzyjne przepisy pozwalają tylko na trzy formy tego udostępniania:

1. Na wniosek zainteresowanej strony przekazanie jej w użytkowanie gruntu SP bez zmiany dotychczasowego jego przeznaczenia – Ustawa o lasach (art. 40, ust. 1, pkt 9).
2. Dzierżawa (bez zmiany celów i zadań zawartych w planie urządzenia lasu) – najczęściej stosowana, związana z opłatami (Ustawa o lasach, art. 39).
3. Umowa współpartnerstwa realizacja przedsięwzięć wspólnych) – zarządzenie nr 40 z dnia 25.04.2012 r., dyrektora generalnego LP wraz z załącznikiem. PGL LP jako współpartner przedsięwzięcia wnoszą wkład w postaci gruntu, ale mogą, w uzasadnionych przypadkach, wnieść także własne środki pieniężne. Do tego doszło Zarządzenie nr 36 dyrektora generalnego LP z dnia 18.05.2015 r. wraz z załącznikiem, porządkujące zasady zarządzania projektami, ale nie udostępniania gruntu.

Udostępnianie lasu, a sposób oznakowania szlaków turystycznych i tras rekreacyjnych

Po zmarginalizowaniu pozycji PTTK oraz w związku z żywiołowym rozwojem różnych form rekreacji i turystyki, w lasach rozkwitła „radosna twórczość”, dotycząca oznakowania różnego rodzaju szlaków, tras i ścieżek, często zrozumiałego tylko dla wtajemniczonych i również często wykonywanych bez wiedzy i zgody zarządzającego terenem – np. właściwego nadleśnictwa. Różnego rodzaju lokalne grupy działania (LGD) typu stowarzyszenia, kluby, porozumienia i lokalne organizacje turystyczne (LOT), pozyskując pieniądze z różnych źródeł, zaczęły „przystosowywać teren” dla swoich potrzeb (fot. 3, 4 i 5). W lasach zrobiło się kolorowo i niezbyt czytelnie dla turystów przybywających z innych regionów kraju.

Aby zapobiec dalszej, niekontrolowanej aktywności w oznakowywaniu i zacząć porządkować istniejący bałagan, na szkoleniu turystycznym dla pracowników merytorycznych nadleśnictw RDLP w Gdańsku, ustalono, że od bieżącego roku, dla oznakowania wszelkich nowych szlaków turystycznych i odnawiania już istniejących na omawianym terenie, będą stosowane następujące zasady:

- szlaki piesze – wg nowej instrukcji znakowania, opracowanej przez PTTK;
- szlaki nordic walking – zgodnie ze standardem opracowanym przez Polską Federację Nordic Walking;

Fot. 3. Specyficzne oznakowanie trasy w lasach wokół Gdyni (fot. archiwum Nadleśnictwa Gdańsk)
Photo 3. Specific labeling of the route in forests around Gdynia

Fot. 4. Specyficzne oznakowanie trasy w lasach Nadleśnictwa Kościerzyna (fot. archiwum Nadleśnictwa Kościerzyna)
Photo 4. Specific labeling of the route in forests within The Forest Inspectorate Kościerzyna

- szlaki rowerowe – wg rozporządzeń: Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 19 lipca 2013 r., i Ministrów Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej oraz Spraw Wewnętrznych z dnia 24 lipca 2013 r.;
- szlaki konne – na podstawie opracowania DGLP (w trakcie opracowania); lokalne ścieżki konne wg zarządzeń nadleśniczych, ale zgodne z powyższym opracowaniem;
- szlaki kajakowe – wg propozycji Pomorskiej Regionalnej Organizacji Turystycznej, opracowanej dla potrzeb realizacji programu „Kajakiem przez Pomorze”.

Fot. 5. Specyficzne oznakowanie trasy w lasach Nadleśnictwa Kartuzy (fot. archiwum Nadleśnictwa Kartuzy)

Photo 5. Specific labeling of the route in forests within The Forest Inspectorate Kartuzy

Sposób zarządzania liniową infrastrukturą turystyczną i towarzyszącymi jej obiektami

W celu poprawy zarządzania infrastrukturą turystyczną i bezpieczeństwa użytkowników, pilne staje się dostosowanie naszych działań do zmieniającej się „struktury osób uprawiających turystykę” i ich zmieniających się wymagań – to już nie jest „start z dworca PKP/PKS z plecakiem na trasę w las, przed siebie!”.

Należy więc uwzględnić, że:

- współczesny turysta najczęściej jest indywidualistą, żądnym wrażeń i nowych, ciekawych miejsc; jest osobą świadomą i ciągle pogłębiającą swoją wiedzę – poprzez coraz lepszy dostęp do wszelkiego rodzaju informacji; bardzo ceni swój wolny czas i chce go jak najpełniej i ciekawie wykorzystać;
- zmieniła się również długość pobytu – wielodniowe, długie wyjazdy w dużej mierze zastąpione zostały przez pobyty weekendowe lub jednodniowe.

Zasadnym byłoby także utworzenie instytucji operatora lub administratora szlaku, który na bieżąco kontrolowałby sytuację i zamieszczał we wszelkich informatorach turystycznych aktualne informacje na temat sytuacji na szlaku, utrudnieniach i sposobach ich rozwiązywania. Osoba ta byłby także odpowiedzialna za jego oznakowanie, utrzymanie i ubezpieczenie OC i NNW. Leśnikom ułatwiłoby to prowadzenie prac gospodarczych w lesie, a turystom planowanie swoich wypraw.

Konieczne jest także doprowadzenie do zapisu ustawowego, że „Rekreacyjne i turystyczne użytkowanie terenów leśnych i innych udostępnionych odbywa się na własną odpowiedzialność”. Taki zapis ułatwiłby udostępnianie terenów prywatnych do budowy i wyznaczania liniowej infrastruktury turystycznej (szlaków, tras i ścieżek), gdyż zdjąłby z właściciela lub zarządcy terenu odpowiedzialność za bezpieczeństwo turysty, co obecnie jest głównym hamulcem (i „zasłoną”) przy udostępnianiu terenów prywatnych dla potrzeb rekreacji i turystyki.

Kolejnym ważnym problemem w ramach udostępniania lasu jest zaśmiecanie (fot. 6). Aby je ograniczyć, od jesieni 2012 roku prowadzimy społeczną kampanię informacyjno-edukacyjną pod nazwą „Czyste Lasy”. Głównym celem tej kampanii jest:

- połączenie sił wszystkich ludzi dobrej woli, którzy nie godzą się, aby las traktować jak darmowe wysypisko śmieci;
- i docelowo zminimalizowanie ilości śmieci w lasach.

Fot. 6. Zaśmiecanie lasu w Nadleśnictwie Wejherowo (fot. archiwum RDLP Gdańsk)
Photo 6. Forest littering in The Forest Inspectorate Wejherowo

Program „Czyste Lasy” ma własne logo, informacyjną stronę internetową (www.czystelasy.info lub www.czystelasy.info.pl) i profil na portalu Facebook – czyste lasy. Wykorzystujemy wszelkie dostępne środki przekazu: prasę, radio, telewizję, spoty reklamowe w autobusach i w Szybkiej Kolei Miejskiej (SKM), w placówkach służby zdrowia, plakaty w wagonach przewoźców regionalnych (TLK), oklejamy autobusy (fot. 7), prowadzimy akcje informacyjne wspólnie z policją w szkołach i na wszelkiego typu spotkaniach. Ta kampania ma włączyć społeczeństwo Pomorza w dbanie o lasy, pokazać jeden z bardzo ważnych problemów, z którym leśnicy borykają się na co dzień, uzmysłowić, że śmieci w lesie to nasz wspólny problem.

Fot. 7. Oklejony autobus (fot. archiwum RDLP Gdańsk)
Photo 7. Bus with logo

Infrastruktura turystyczna i co dalej?

Nadleśnictwa RDLP w Gdańsku posiadają bardzo dużą bazę wszelkiego rodzaju urządzeń turystycznych, potrzebnych do rekreacyjnego i turystycznego udostępniania lasu (fot. 9, 10). W 2014 r. zakończyliśmy na naszym terenie realizację programu AUL (Aktywne Udostępnianie Lasu), zbudowaliśmy 1 parking oraz 65 miejsc postoju pojazdów, co w powiązaniu z istniejącą już bazą własną nadleśnictw w pełni zabezpiecza oczekiwania i potrzeby społeczeństwa. Obecnie główny cel działań to utrzymanie w sprawności już istniejącej infrastruktury. Bierzymy także czynny udział w realizacji programów prowadzonych przez Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego: „Kajakiem przez Pomorze” i tras rowerowych EuroVelo (R-9 – wiślana i R-10 – bałtycka). Jesteśmy otwarci na sensowne, lokalne zapotrzebowania. Staramy się wspomagać rozwiązywanie lokalnych problemów zgłaszanych przez różne organizacje i grupy działania – to w gestii nadleśnictwa (nadleśniczego) jest udostępnianie lasu dla potrzeb rekreacji i turystyki oraz rozwiązywanie pojawiających się w związku z tym problemów.

Należy także nieco zmodyfikować tworzenie nowych planów urządzenia lasu nadleśnictw, aby móc ewidencjonować w bazach danych Systemu Informatycznego Lasów Państwowych drogi, „dróżki” i ścieżki (ewentualnie szlaki zrywkowe) możliwe do użytkowania turystycznego, a także potencjalne miejsca do tworzenia powierzchniowych obiektów turystycznych – głównie nad brzegami rzek i jezior. Na koniec wniosek główny: aby poprawić wszelkie działania zmierzające do rozwoju turystyki i rekreacji, konieczne jest stworzenie platformy działań partnerskich na linii PGL LP – samorzady w zakresie sporządzania i realizacji wszelkich dokumentów planistycznych i strategicznych, dotyczących przestrzeni związanej z turystyką i rekreacją.

Fot. 9. Tablica informacyjna – Nadleśnictwo Gdańsk (fot. archiwum Nadleśnictwa Gdańsk)
Photo 9. Information board –The Forest Inspectorate Gdańsk

Fot. 10. Miejsce postoju pojazdów w Nadleśnictwie Strzebielino, wybudowane w ramach programu Aktywne Udostępnianie Lasu (fot. Z. Popławski)

Photo 10. Parking space in the Forest Inspectorate Strzebielino built within program AUL (Active Sharing Forest)

Literatura

Rozporządzenie Ministrów Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej oraz Spraw wewnętrznych z dnia 24 lipca 2013r., zmieniające rozporządzenie w sprawie znaków i sygnałów drogowych (DU RP 6.08.2013, poz. 890)

Rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 19 lipca 2013r., zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków technicznych dla znaków i sygnałów drogowych oraz urządzeń bezpieczeństwa ruchu drogowego i warunków umieszczania ich na drogach (DU RP 6.08.2013, poz. 891)

Zarządzenie nr 40 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 25 kwietnia 2012r. wraz z załącznikiem, (znak sprawy: ZI-0110-5/2012).

Zarządzenie nr 36 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 18 maja 2015r. wraz z załącznikiem, (znak sprawy: OS.011.11.2015).

www.czystelasy.info

www.czystelasy.info.pl

Zbigniew Popławski

Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Gdańsku

zbigniew.poplawski@gdansk.lasy.gov.pl